TURNUL BABILONULUI

(TOWER OF BABILON)[1]

de Ted Chiang

[1] Premiul Nebula - 1990

Dacă turnul ar fi fost culcat pe câmpia Shinar, ar fi trebuit o călătorie de două zile pentru a merge de la un capăt la celălalt. Câtă vreme turnul stă ridicat, e nevoie de o lună întreagă şi jumătate pentru a urca de la baza lui până la vârf, când omul urcă neîmpovărat. Dar puţini oameni urcă în turn cu mâinile goale; pasul celor mai mulţi dintre oameni este mult încetinit de carul cu cărămizi pe care-l trag în urma lor. Patru luni trec între ziua când o cărămidă este încărcată într-un car şi ziua când e luată de acolo pentru a forma o parte a turnului.

Hillalum îşi petrecuse toată viaţa în Elam şi cunoştea Babilonul doar ca pe un cumpărător al aramei Elamului. Lingourile de aramă erau transportate pe vase care navigau în josul Karunului, până la Marea Joasă, îndreptându-se spre Eufrat. Hillalum şi ceilalţi mineri călătoriră pe uscat împreună cu caravana de onagaşi încărcaţi a unui neguţător. Merseră de-a lungul unei poteci pline de praf ce cobora de pe podiş, peste câmpii, către câmpurile verzi întretăiate de canale şi şanţuri.

Nici unul dintre ei nu mai văzuse turnul. Deveni vizibil când se aflau încă la o distanţă de câteva leghe: o linie subţire ca un fir de in, clătinându-se în aerul încins, unduitor, se ridica din crusta de noroi care era chiar Babilonul. Pe când se apropiară, crusta se transformă în puternicele ziduri ale oraşului, dar singurul lucru pe care-l vedeau era turnul. Când în cele din urmă îşi coborîră privirile la nivelul câmpiei fluviului, văzură semnele pe care turnul le făcuse în afara oraşului: Eufratul însuţi curgea acum pe fundul unei albii largi şi adânci, săpată pentru obţinerea argilei de cărămizi. La sud de oraş, se vedeau rânduri după rânduri de cuptoare care nu mai ardeau.

Pe măsură ce se apropiară de porţile oraşului, turnul păru mai masiv decât orice îşi imaginase vreodată Hillalum: o columnă singuratică ce trebuie să fi fost la fel de groasă ca un întreg templu, dar care se ridica atât de sus încât se mieşora, pierzându-se din vedere. Merseră toţi cu capetele date pe spate, închizând ochii pe jumătate în lumina soarelui.

Prietenul lui Hillalum, Nanni, îl îmboldi cu cotul, uluit şi înspăimântat.

– Trebuie să urcăm în ăsta? Până în vârf?

– Mergem sus să săpăm. Mi se pare... nefiresc.

Minerii ajunseră la poarta centrală din zidul apusean, de unde pleca o altă caravană. Pe când se îngrămădeau în fâşia îngustă de umbră oferită de zid, maistrul lor, Beli, strigă la gărzile care stăteau în vârful turnurilor porţii.

– Suntem minerii chemaţi din ţara Elam.

Gărzile erau încântate. Unul strigă drept răspuns:

– Voi sunteţi aceia care trebuie să sape prin bolta cerului?

– Noi suntem.

Întregul oraş era în sărbătoare. Festivalul începuse cu opt zile în urmă, când ultimele cărămizi fuseseră expediate, şi avea să dureze încă două. În fiecare zi şi noapte oraşul se distra, dansa, benchetuia.

Împreună cu cărămidarii erau trăgătorii de care, oameni ale căror picioare erau acoperite cu odgoanele muşchilor, de la urcatul în turn. În fiecare dimineaţă o echipă îşi începea ascensiunea; urcau timp de patru zile, îşi predau încărcăturile următoarei echipe de hamali şi se întorceau în oraş cu carele goale în cea de-a cincea zi. Un lanţ de asemenea echipe se întindea pe tot traseul până în vârful turnului, dar numai cea mai de jos participa la sărbătoarea din oraş. Pentru aceia care trăiau în turn fuseseră trimise mai devreme vin şi carne îndeajuns ca să permită banchetului să se întindă până în vârful coloanei.

Seara, Hillalum şi ceilalţi mineri elamiţi se aşezară pe scăunele de argilă dinaintea unei mese lungi ticsite cu mâncare, o masă printre multe altele întinse în piaţa oraşului. Minerii vorbiră cu hamalii, punând întrebări despre turn. Nanni spuse:

– Cineva mi-a povestit că zidarii care lucrează în vârful turnului plâng şi-şi smulg părul când e scăpată o cărămidă, pentru că va fî nevoie de patru luni ca să fie înlocuită, dar nimeni nu se sinchiseşte când un om cade şi piere. E adevărat?

Unul din hamalii mai vorbăreţi, Lugatum, clătină din cap:

– A, nu, aia e doar o poveste. E o caravană continuă de cărămizi care urcă în turn; mii de cărămizi ajung în vârf zi de zi. Pierderea unei singure cărămizi nu înseamnă nimic pentru zidari.

Se apleacă înspre ei.

– Totuşi există un lucru pe care-l preţuiesc mai mult decât

viaţa unui om: o mistrie.

– De ce o mistrie?

– Dacă un zidar îşi scapă mistria, nu mai poate lucra până când nu e urcată una nouă. Timp de luni întregi nu poate câştiga hrana pe care o mănâncă, aşa că trebuie să intre în datorii. Pierderea unei mistrii provoacă mare întristare. Dar dacă pică un om, iar mistria lui rămâne, oamenii se simt uşuraţi în sinea lor. Următorul care-şi va scăpa mistria o va putea lua pe cea care e în plus şi va putea să continue lucrul fără să facă datorii.

Hillalum fu uluit, şi timp de o clipă încercă să numere câte târnăcoape aduseseră minerii. Apoi îşi dădu seama.

– Asta nu poate fi adevărat De ce să nu se aducă mistrii de rezervă? Greutatea lor n-ar fi nimic pe lângă toate cărămizile care sunt urcate acolo. Şi cu siguranţă pierderea unui om înseamnă o întârziere serioasă, în afara cazului când au acolo sus încă un om care se pricepe la zidărie. Fără un asemenea om, trebuie să aştepte un altul care să urce de jos.

Toţi hamalii izbucniră în râs.

– Pe ăsta nu-l putem păcăli, spuse Lugatum cu mare haz.

Se întoarse spre Hillalum.

– Deci veţi înccpe ascensiunea imediat cum se termină sărbătoarea?

Hillalum bău dintr-o cană cu bere.

– Da. Am auzit că ni se vor alătura mineri dintr-o ţară apuseană, dar nu i-am văzut. Ştii ceva despre ei?

– Da, vin dintr-o ţară numită Egipt, dar nu lucrează în mină cum faceţi voi, pentru minereu. Ei muncesc în cariere de piatră.

– Şi noi scoatem piatră în Elam, zise Nanni, cu gura plină cu carne de porc.

– Nu aşa cum fac ei. Ei taie granit.

- Granit?

Erau cariere de calcar şi alabastru în Elam, dar nu de granit.

– Sunteţi siguri?

– Neguţătorii care au călătorit în Egipt spun că au zigurate şi temple de piatră, construite cu calcar şi cu blocuri uriaşe de granit. Şi sculptează statui gigantice din granit.

– Dar granitul este aşa de greu de lucrat.

Lugatum ridică din umeri.

– Nu pentru ei. Arhitecţii regali cred că asemenea pietrari ar putea fî folositori când veţi ajunge la bolta cerului.

Hillalum aprobă din cap. Putea fi adevărat Cine ştia cu siguranţă ce avea să le trebuiască?

– I-aţi văzut?

– Nu, încă n-au ajuns aici, dar sunt aşteptaţi peste câteva zile. Totuşi s-ar putea să nu ajungă înainte să se termine festivalul; atunci voi, elamiţii, veţi urca singuri.

– Ne veţi însoţi, nu-i aşa?

– Da, dar numai în primele patru zile. Apoi trebuie să ne întoarcem, câtă vreme voi, norocoşilor, mergeţi mai departe.

– De ce crezi că suntem norocoşi?

– Îmi doresc să urc până în vârf. O dată am cărat cu echipele de mai sus şi am ajuns la o înălţime cale de douăsprezece zile, dar asta e cea mai mare înălţime la care am ajuns vreodată. Voi veţi merge mult mai sus.

Lugatum zâmbi cu mâhnire.

– Vă invidiez, căci veţi atinge bolta cerului.

Să atingi bolta cerului. S-o spargi şi s-o deschizi cu târnăcoapele. Hillalum se simţi tulburat de idee.

– Nu-i nici un motiv de invidie, începu el.

– E drept, spuse Nanni. Când vom termina, toţi oamenii vor atinge bolta cerului.

În dimineaţa următoare Hillalum merse să vadă turnul. Stătu în curtea uriaşă care-l înconjura. Într-o parte era un templu care ar fi fost impresionant dacă ar fî fost văzut izolat, dar care stătea neobservat lângă turn.

Îi simţea soliditatea desăvârşită. După cum spuneau toate poveştile, turnul era construit ca să aibă o rezistenţă grozavă pe care n-o deţinea nici un zigurat; era făcut în întregime din cărămidă arsă, în timp ce ziguratele obişnuite erau construite doar cu cărămizi de lut uscate la soare, având cărămidă arsă numai pentru faţadă. Cărămizile erau zidite cu un mortar din bitum, care pătrundea în lutul ars şi se întărea pentru a forma un liant la fel de rezistent ca şi cărămizile însele.

Baza turnului semăna cu primele două platforme ale unui zigurat obişnuit. Mai întâi se ridica o gigantică platformă pătrată cu latura de vreo două sute de coţi şi înaltă de patruzeci de coţi, cu o scară triplă pe latura sudică. Ridicat pe acea primă

platformă se afla un alt etaj, o platformă mai mică la care se ajungea doar pe scara centrală. De-abia deasupra celei de-a doua platforme începea turnul propriu-zis.

Măsura şaizeci de coţi pe o latură şi se ridica precum o columnă pătrată care purta povara cerului. Împrejurul lui se înfăşură o rampă uşor înclinată, săpată în perete, care cuprindea turnul asemeni curelei de piele împletite pe mânerul unui bici. Nu; când privi din nou, Hillalum văzu că erau două rampe şi se înfăşurau în paralel. Marginea exterioară a fiecărei rampe era presărată cu stâlpi, nu groşi, dar laţi, ca să ofere puţină umbră îndărătul lor. Ridicându-şi privirea de-a lungul turnului, văzu fâşii alternative, rampă, cărămidă, rampă, cărămidă, până când nu mai putu să le distingă. Iar turnul se înălţa în continuare tot mai sus, mai departe decât putea ochiul să cuprindă; Hillalum clipi, şi se încruntă, şi ameţi. Se dădu câţiva paşi îndărăt, clălinându-se, se întoarse şi plecă înfiorat.

Hillalum se gândi la povestea care-i fusese spusă în copilărie, istorisirea care o urma pe aceea a Potopului. Spunea cum oamenii populaseră încă o dată toate colţurile pământului, umplând cu numărul lor mai multe ţinuturi decât locuiseră vreodată mai înainte. Cum oamenii navigaseră până la marginile lumii şi văzuseră oceanul căzând în ceaţă pentru a se uni cu apele întunecate ale Abisului undeva departe, în adâncuri. Cum oamenii îşi dăduseră astfel seama de întinderea pământului, şi simţiseră că era mic, şi doriseră să vadă ce se afla dincolo de marginile lui, tot restul Creaţiei lui Iahveh. Cum priviseră către cer, şi-şi puseseră întrebări despre locuinţa lui Iahveh, deasupra rezervoarelor care conţineau apele cerului. Şi cum, cu multe secole în urmă, a început construcţia turnului, un stâlp către cer, o scară pe care să poată oamenii urca pentru a vedea lucrările lui Iahveh, şi pentru ca Iahveh să poată coborî spre a vedea lucrările oamenilor.

Lui Hillalum totdeauna i se păruse însufleţitoare, o poveste despre mii de oameni trudind fără răgaz, dar cu bucurie, căci lucrau ca să-l cunoască mai bine pe Iahveh. Fusese emoţionat când babilonienii veniseră în Elam căutând mineri. Totuşi acum, că stătea la baza turnului, simţurile i se răzvrăteau, insistând că nimic n-ar trebui să se înalţe atât de sus. Nu se simţea ca şi când ar fi fost pe pământ atunci când ridica privirea de-a lungul turnului.

Oare să urce în vârful unui asemenea lucru?

În dimineaţa începerii ascensiunii, cea de-a doua platformă era acopcrită de la o margine la cealaltă de care solide cu două roţi, aranjate în rânduri. Multe nu erau încărcate cu nimic altceva decât mâncare de toate felurile: saci plini cu orz, grâu, linte, ceapă, curmale, castraveţi, pâini, peşte uscat. Erau nenumărate oale de lut uriaşe, cu apă, vin de curmale, bere, lapte de capră, ulei de palmier. Alte care erau încărcate cu bunuri ce ar fi putut fi vândute la un bazar: vase de bronz, coşuri de stuf, baloţi din pânză de in, scaune şi mese din lemn. Se aflau acolo şi un bou îngrăşat şi un ţap cărora nişte preoţi le puneau glugi cu să nu poată vedea lateral şi să nu se teamă în timpul urcuşului. Animalele aveau să fie sacrificate când ajungeau în vârf.

Apoi erau carele încărcate cu tâmăcoapele şi ciocanele minerilor şi cu părţi componente pentru o mică forjă. De asemenea, maistrul lor ordonase ca un număr de care să fie încărcate cu lemn şi tulpini de stuf.

Lugatum stătea lângă un car, fixând funiile care ţineau lemnul. Hillalum merse lângă el.

– De unde a venit lemnul acesta? N-am văzut nici o pădure după ce am ieşit din Elam.

– La nord se află o pădure cu copaci care au fost plantaţi când a fost început turnul. Cheresteaua tăiată e trimisă plutind în josul Eufratului.

– Aţi plantat o întreagă *pădure*?

– Când au început turnul, arhitecţii au ştiut că pentru alimentarea cuptoarelor va fi nevoie de mult mai mult lemn decât putea fi găsit pe câmpie, aşa că au pus să se planteze o pădure. Există echipe a căror sarcină este să aducă apă şi să planteze un nou copac pentru fiecare dintre cei tăiaţi.

Hillalum era uimit.

– Şi asta furnizează tot lemnul neccsar?

– Cea mai mare parte. Multe alte păduri din nord au fost tăiate, de asemenea, iar lemnul lor a fost adus în josul fluviului.

Inspectă roţile carului, scoase dopul unei ploşti de piele pe care o avea cu el şi turnă puţin ulei între roată şi osie.

Nanni veni lângă ei, privind străzile Babilonului aşternute dinaintea lor.

– Niciodată n-am mai fost atât de sus ca să pot privi de deasupra un oraş.

– Nici eu, zise Hillalum, dar Lugatum pur şi simplu râse.

– Haideţi. Toate carele sunt gata.

Curând toţi oamenii erau aranjaţi perechi şi repartizaţi la câte un car. Bărbaţii stăteau între cele două hulube ale carului, care aveau hamuri de frânghie pentru tras. Carele trase de mineri erau amestecate cu cele ale hamalilor obişnuiţi, ca să fie sigur că aveau să ţină ritmul potrivit. Lugatum şi un alt hamal aveau carul chiar în spatele aceluia tras de Hillalum şi Nanni.

– Ţineţi minte, spuse Lugatum, staţi cam la zece coţi în spatele carului din faţa voastră. Omul de pe dreapta depune tot efortul când daţi colţurile şi veţi schimba locurile după fiecare oră.

Hamalii începeau să-şi urce carele pe rampă. Hillalum şi Nanni se aplecară şi îşi aşezară funiile carului pe umeri. Se ridicară împreună, săltând căpătul din faţă al carului de pe caldarâm.

– Acum TRAGEŢI! strigă Lugatum.

Se împinseră în funii, iar carul începu să ruleze. O dată pus în mişcare, tragerea lui părea să fie destul de uşoară, iar ei îşi croiră drum împrejurul platformei. Apoi ajunseră la rampă şi trebuiră să tragă iar din greu.

– Asta e o căruţă uşoară? mormăi Hillalum.

Rampa era suficient de largă pentru ca un om să meargă lângă un car, dacă trebuia să treacă. Suprafaţa ei era pavată cu cărămidă, cu două şanţuri adânc imprimate de roţi, secole de-a rândul. Deasupra capetelor lor, tavanul se ridica într-o boltă, cu cărămizile mari, pătrate, aranjate în straturi ce se intersectau, până se întâlneau în mijloc. Stâlpii de pe partea dreaptă erau suficient de laţi ca să facă rampa să semene puţin cu un tunel. Dacă nu priveai afară, în lateral, nu prea aveai cum să-ţi dai seama că eşti într-un turn.

– Voi cântaţi când lucraţi în mină? întrebă Lugatum.

– Când e piatra moale, zise Nanni.

– Atunci cântaţi unul dintre cântecele voastre mінereşti.

Îndemnul se transmise celorlalţi mineri şi, nu după multă vreme, întreaga echipă cânta.

Pe măsură ce umbrele se scurtau, drumeţii urcau din ce

în ce mai sus. Având doar aer curat împrejur şi multă umbră care-i apăra de soare, le era mult mai răcoare decât în străduţele înguste ale unui oraş de la nivelul solului, unde căldura la amiază putea ucide şopârlele în timp ce traversau în goană strada. Privind afară, într-o parte, minerii vedeau Eufratul întunecat şi câmpurile verzi întinzându-se cale de leghe întregi, traversate de canale care sclipeau în lumina soarelui. Oraşul Babilon era o broderie complicată de străzi şi clădiri înghesuite, strălucind orbitor din cauza tencuielii de ipsos. O parte din ce în ce mai mică putea fi văzută, căci cetatea părea să se retragă către temelia turnului.

Hillalum trăgea iar în hamul de pe dreapta, mai aproape de margine, când auzi strigăte de pe rampa ascendentă, cu un etaj mai jos. Se gândi să se oprească şi să privească în josul peretelui, dar nu dorea să întrerupă ritmul şi oricum n-ar fi putut vedea clar rampa inferioară.

– Ce se întâmplă acolo jos? strigă în urmă, spre Lugatum.

– Unul dintre ortacii tăi se teme de înălţime. Câteodată mai este câte un asemenea om printre cei care urcă prima dată. Un astfel de om se întinde pe podea şi nu poate să urce mai departe. Totuşi puţini o simt aşa curând.

Hillalum înţelese.

– Cunoaştem o frică asemănătoare printre cei care vor să fie mineri. Unii oameni nu pot suporta să intre în mină de teamă să nu fie îngropaţi.

– Adevărat? strigă Lugatum. Nu auzisem de asta. Tu cum te simţi la înălţime?

– Nu simt nimic.

Dar se uită la Nanni şi amândoi înţeleseră adevărul.

– Simţi o nervozitate în palme, nu-i aşa? şopti Nanni.

Hillalum îşi frecă mâinile de fibrele aspre ale funiei şi aprobă din cap.

– Şi eu am simţit-o mai devreme, când eram mai aproape de margine.

– Poate că ar trebui să mergem cu glugi pe cap, ca boul şi ţapul, mormăi Hillalum în glumă.

– Crezi că şi noi ne vom teme de înălţime când vom urca mai departe?

Hillulum medita. Faptul că unul dintre ortacii lor simţea teama aşa curând nu prevestea nimic bun. Alungă ideea; mii de

oameni urcau fără frică şi ar fi fost o prostie să lase spaima unui miner să-i molipsească pe toţi.

– Pur şi simplu nu suntem obişnuiţi. Vom avea la dispozie luni în şir ca să ne obişnuim cu înălţimea. La vremea când vom ajunge în vârful turnului, ne vom dori să fi fost mai înalt.

– Nu, zise Nanni. Nu cred că voi dori să trag carul ăsta mai departe.

Râseră amândoi.

Seara mâncără o mâncare de orz cu ceapă şi linte şi dormiră în coridoarele înguste care pătrundeau în corpul turnului. Când se treziră în dimineaţa următoare, minerii nu mai puteau merge, atât de umflate le erau picioarele. Hamalii râseră şi le dădură alifie să-şi maseze muşchii, apoi redistribuiră încărcătura de pe care, pentru a micşora povara minerilor.

De acum, dacă Hillalum privea în josul zidului, i se înmuiau genunchii. La înălţimea aceea bătea vântul permanent, iar el prevedea că avea să se înteţească pe măsură ce urcau. Se întrebă dacă fusese vreodată cineva aruncat de vânt din turn într-un moment de neglijenţă. Şi căderea; un om ar avea timp să spună o rugăciune înainte să se izbească de pământ. Hilallum se cutremură din cauza gândului.

Cu excepţia durerii din picioarele minerilor, a doua zi a fost asemănătoare cu cea dintâi. Acum puteau vedea mult mai departe, iar întinderea de pământ vizibilă era uluitoare. Erau vizibile deşerturile aflate dincolo de câmpuri, iar caravanele păreau a fi puţin mai mari decât şirurile de insecte. Nici un alt miner nu se temu de înălţime atât de tare încât să nu poată continua, iar ascensiunea lor continuă toată ziua fără incidente.

În cea de-a treia zi picioarele minerilor nu ajunseseră într-o stare mai bună, iar Hillalum se simţea ca un bătrân paralizat. Doar în cea de-a patra zi li se însănătoşiră picioarele şi îşi remorcară din nou încărcăturile iniţiale. Urcuşul continuă până seara, când întâlniră a doua echipă de hamali, ghidându-şi rapid carele goale de-a lungul rampei descendente. Rampa ascendentă şi cea descendentă se înfăşurau una împrejurul celeilalte fără să se atingă, dar erau unite cu coridoare prin clădirea turnului. Când echipele se întâlniră cum trebuia pe cele două rampe, traversară ca să facă schimb de care.

Minerii fură prezentaţi hamalilor din cea de-a doua echipă

şi vorbiră şi mâncară cu toţii împreună în acea noapte. În dimineaţa următoare, prima echipă pregăti carele goale pentru întoarcerea în Babilon, iar Lugatum îşi luă rămas bun de la Hillalum şi Nanni.

– Aveţi grijă de carul vostru. A urcat întreaga înălţime a turnului de mai multe ori decât oricare om.

– Invidiez! şi carul? întrebă Nanni.

– Nu, pentru că de fiecare dată când ajunge în vârf, trebuie să coboare iar tot drumul. N-aş putea suporta să fac asta.

Când cea de-a doua echipă se opri, la sfârşitul zilei, hamalul de la carul din spatele lui Hillalum şi al lui Nanni veni să le arate ceva. Numele său era Kudda.

– Niciodată n-aţi văzut soarele la înălţimea asta. Haideţi, priviţi.

Hamalul merse la margine şi se aşeză cu picioarele atârnându-i peste parapet. Văzu că ezitau.

– Haideţi. Puteţi să vă culcaţi pe burtă şi să vă uitaţi peste margine, dacă vreţi.

Hillalum nu vroia să pară un copil fricos, dar nu se putea hotărî să stea aşezat pe buza unei prăpăstii care i se întindea cale de mii de coţi sub picioare. Se culcă pe burtă, doar cu capul dincolo de margine. Nanni i se alătură.

– Când soarele e pe cale să apună, priviţi în jos, la peretele turnului.

Hillalum aruncă o privire în jos, iar apoi se uită repede spre orizont.

– Ce e diferit în felul cum apune soarele aici?

– Gândeşte-te, când soarele coboară în spatele piscurilor munţilor, către vest, se face întuneric jos, pe câmpia Shinar. Totuşi, aici suntem mai sus decât vârfurile munţilor, aşa că putem încă să vedem soarele. Soarele trebuie să coboare mai mult pentru ca la noi să se facă noapte.

Lui Hillalum îi căzu falca atunci când înţelese.

– Umbrele munţilor marchează începerea nopţii. Noaptea se aşterne pe pământ înainte să vină aici.

Kudda aprobă din cap.

– Poţi vedea noaptea călătorind în susul turnului, de la pământ în sus, spre cer. Se mişcă repede, dar ar trebui s-o

puteţi vedea.

Privi globul roşu al soarelui timp de un minut, iar apoi se uită în jos şi arătă cu degetul.

– Acum!

Hillalum şi Nanni priviră în jos. La baza imensei coloane, minusculul Babilon era în umbră. Apoi întunericul escaladă turnul, ca o tapiserie desfăşurându-se în sus. Se mişca suficient de încet, căci Hillalum simţi că putea număra trecerea clipdor, dar apoi se iuţi pe măsură ce se apropia, până ce goni pe lângă ei mai iute ca gândul, şi erau în amurg.

Hillalum se întoarse pe spate şi privi în sus, la timp pentru a vedea întunericul escaladând rapid restul turnului. Treptat, cerul deveni mai întunecat, căci soarele cobora dincolo de marginea lumii, în depărtări.

– Grozavă privelişte, nu-i aşa? zise Kudda.

Hillalum nu spuse nimic. Pentru prima dată, ştiu ce era de fapt noaptea: umbra pământului însuşi, proiectată pe cer.

După un urcuş de încă două zile, Hillalum se obişnuise mai mult cu înălţimea. Deşi erau la o altitudine de aproape o leghe, suportă să stea în picioare la marginea rampei şi să privească în josul turnului. Se ţinu de unul din stâlpii de la margine şi se aplecă cu grijă în afară pentru a privi în sus. Observă că turnul nu mai arăta ca un stâlp neted. Îl întrebă pe Kudda:

– Turnul pare să se lăţească deasupra, departe. Cum e posibil?

– Uită-te mai bine. Din laturile lui ies balcoane de lemn. Sunt făcute din chiparos şi suspendate cu funii de in.

Hillalum se încruntă.

– Balcoane? La ce folosesc?

– Au pământ pe ele, pentru ca oamenii să poată cultiva legume. La înălţimea asta apa e insuficientă, aşa că de obicei se cultivă ceapă. Mai sus, unde e mai multă ploaie, ai să vezi fasole.

– Cum poate să fie ploaie mai sus fără să cadă şi aici? întrebă Nanni.

Kudda fu surprins de întrebare.

– Se evaporă în aer în timp ce cade, bineînţeles.

– A, bineînţeles.

Nanni ridică din umeri.

Cam pe la sfârşitul zilei următoare ajunseră în dreptul balcoanelor. Erau platforme plate, ticsite cu ceapă, susţinute de funii groase ce atârnau de deasupra, din zidul turnului, imediat sub următorul rând de balcoane. La fiecare nivel interiorul turnului adăpostea câteva camere înguste în care trăiau familiile hamalilor. În dreptul uşilor se vedeau femei care coseau tunici, iar altele erau în grădini, dezgropând bulbi. Copiii se alergau între ei în susul şi în josul rampelor, strecurându-se printre carele hamalilor şi alergând fără frică de-a lungul marginii balcoanelor. Locuitorii turnului puteau să-i deosebească lesne pe mineri, zâmbeau şi fluturau din mâini cu toţii.

Când veni vremea pentru masa de seară, toate carele fură aşezate jos şi multe alte provizii şi alte bunuri fură descărcate pentru folosul oamenilor de acolo. Hamalii îşi salutară familiile şi-i invitară pe mineri să li se alăture la masa de seară. Hillalum şi Nanni mâncară cu familia lui Kudda şi se delectară cu o masă bună compusă din peşte uscat, pâine, vin de curmale şi fructe.

Hillalum văzu că această secţiune a turnului forma un fel de orăşel, înşiruit între două străzi, rampa ascendentă şi cea descendentă. Era un templu, în care aveau loc ritualurile pentru sărbători; erau magistraţi, care potoleau certurile; erau magazine, pe care le aproviziona caravana. Bineînţeles, orăşelul era inseparabil de convoi: nici unul nu putea exista fără celălalt. Şi totuşi orice caravană era în esenţă o călătorie, un lucru care începea într-un loc şi se sfârşea în altul. Acest oraş nu fusese niciodată proiectat ca un loc permanent, era doar parte dintr-o călătorie lungă de veacuri.

După cină, îi întrebă pe Kudda şi pe familia lui:

– A vizitat vreunul din voi Babilonul vreodată?

Soţia lui Kudda, Alitum, răspunse:

– Nu, de ce am face-o? E mult de coborît şi urcat, iar noi avem aici tot ce ne trebuie.

– Nu doriţi deloc să mergeţi cu adevărat pe pământ?

Kudda ridică din umeri.

– Trăim pe drumul către cer; toată munca pe care o facem este ca să-l extindem în continuare. Când vom părăsi turnul, vom porni pe rampa ascendentă, nu pe cea descendentă.

Pe măsură ce minerii urcară, cu timpul veni o zi când turnul păru să fie la fel când priveai în sus sau în jos de pe marginea rampei. Dedesubt, coloana turnului se micşora, devenind nevăzută, cu mult înainte să pară că ar atinge câmpia de dedesubt. De asemenea, minerii erau încă departe de locul unde se putea vedea capătul. Doar o bucată din turn era vizibilă. Să priveşti în sus sau în jos era înfricoşător, căci nu ţi se oferea asigurarea continuităţii; nu mai erau o parte a pământului. Turnul ar fi putut să fie un fir suspendat în aer, nelegat nici de pământ, nici de cer.

Erau momente în cursul acestei porţiuni a ascensiunii când pe Hillalum îl cuprindea disperarea, căci se simţea dezrădăcinat şi înstrăinat de lume; era ca şi când pământul îl renegase pentru lipsa lui de credinţă, în timp ce cerul refuza să-l accepte. Îşi dori ca Iahveh să dea un semn, să le dea oamenilor de ştire că iniţiativa lor era aprobată; altfel cum puteau sta într-un loc care oferea aşa puţină ospitalitate spiritului?

Cei care locuiau în turn la această altitudine nu se simţeau deloc stânjeniţi de situaţia lor; totdeauna îi întâmpinau călduros pe mineri şi le urau noroc în sarcina lor de la boltă. Trăiau în ceţurile umede ale norilor, vedeau furtuni de jos şi de sus, strângeau recolte din aer şi niciodată nu se temeau că acesta e un loc nepotrivit pentru oameni. Nu era nevoie de nici un fel de asigurări sau încurajări divine, dar oamenii nu cunoştcau nici o clipă îndoiala.

O dată cu trecerea săptămânilor, soarele şi luna se înălţară din ce în ce mai puţin în călătoriile lor zilnice. Luna scălda latura sudică a turnului cu strălucirea ci argintie, lucind precum ochiul lui Iahveh care-i privea. Nu după mult timp, erau la exact acelaşi nivel cu luna; ajunseseră la înălţimea primului dintre corpurile cereşti. Se uitară chiorîş la faţa ciupită de vărsat a lunii, se minunară de mişcarea ei maiestuoasă care-şi râdea de orice sprijin.

Apoi se apropiară de soare. Era vară, când soarele pare să fie aproape de zenitul Babilonului, făcându-şi trecerea aproape de turn la accastă altitudine. În această porţiune a turnului nu trăiau familii, nici balcoane nu erau, căci căldura era atât de mare încât prăjea orzul. Liantul dintre cărămizile turnului nu mai era bitum, care s-ar fi înmuiat şi ar fi curs, ci argilă, care

fusesse practic arsă de căldură. Ca o protecţie faţă de temperaturile de peste zi, stâlpii fuseseră lăţiţi până când formau un zid aproape continuu, închizând rampa într-un tunel care avea doar fante înguste ce lăsau să intre vântul şuierător şi pânze de lumină aurie.

Echipele de hamali fuseseră distanţate foarte ordonat până la acest punct, dar aici era necesară o ajustare. În fiecare dimineaţă porniră mai devreme, şi mai devreme, pentru a profita mai mult de întuneric atunci când trăgeau. Când ajunseră la nivelul soarelui, călătoriră numai noaptea. În timpul zilei încercară să doarmă, goi şi asudând în suflarea arzătoare. Minerii se temură că dacă reuşeau într-adevăr să adoarmă aveau să moară copţi înainte de a se trezi. Dar hamalii făcuseră de multe ori această călătorie şi niciodată nu pierduseră vreun om, iar în cele din urmă trecură deasupra nivelului soarelui, unde lucrurile erau cum faseseră dedesubt

Acum lumina zilei strălucea *în sus*, ceea ce părea absolut nefiresc. Balcoanele aveau scânduri lipsă, pentru ca lumina soarelui să poată trece prin ele, cu pământ pe pasarelele care rămâneau; plantele creşteau lateral şi în jos, aplecându-se să prindă razele soarelui.

Apoi se apropiară de nivelul stelelor, mici sfere incandescente răspândite în toate părţile. Hillalum se aşteptase să fie mai dese, dar chiar şi cu steluţele ce nu puteau fi văzute de pe pământ, păreau să fie rare. Nu erau aşezate toate la aceeaşi înălţime, dar în schimb ocupau următoarele câteva leghe de mai sus. Era greu să-ţi dai seama cât de departe erau, din moment ce nu aveai nici un indiciu al mărimii lor, dar uneori una se apropia foarte mult, arătându-şi viteza uluitoare. Hillalum îşi dădu seama că toate obiectele din cer goneau cu viteze proporţionale, pentru a călători de la o margine a lumii la cealaltă pe parcursul unei zile.

În timpul zilei, cerul avea o nuanţă de albastru mult mai deschisă decât cea care se vedea de pe pământ, semn că se apropiau de boltă. Studiind cerul, Hillalum fu uimit să vadă că în timpul zilei unele stele erau vizibile. De pe pământ nu puteau fî văzute în strălucirea orbitoare a soarelui, dar de la această altitudine erau foarte distincte.

Într-o zi Nanni veni în grabă la el şi zise:

– O stea a lovit turnul!

– Ce?!

Hillalum privi împrejur, cuprins de panică, simţindu-se de parcă ar fi fost izbit.

– Nu, nu acum. S-a întâmplat de multă vreme, cu mai mult de un veac în urmă. Unul dintre locuitorii turnului spune povestea; bunicul lui era acolo.

Intrară în coridoare şi văzură câţiva mineri aşezaţi în jurul unui bătrân uscăţiv şi zbârcit

– S-a înfipt în cărămizi la vreo jumătate de leghe mai sus de aici. Încă mai puteţi vedea semnul pe care l-a lăsat; e ca o ciupitură de vărsat uriaşă.

– Ce s-a întâmplat cu steaua?

– A ars şi-a sfârâit, şi era prea strălucitoare ca să poată fi privită. Oamenii s-au gândit s-o scoată de acolo, ca să-şi poată relua drumul, dar era prea fierbinte ca să se poată apropia de ea şi nu îndrăzneau s-o stingă. După multe săptămâni s-a răcit şi a devenit o grămadă noduroasă de metal negru ceresc, mare cât s-o cuprindă un om cu braţele.

– Aşa de mare? zise Nanni, cu vocea plină de spaimă şi respect.

Când stelele cădeau pe pământ de bunăvoie, uneori erau găsite bucăţele de metal ceresc, mai dure decât bronzul cel mai bun. Metalul nu putea fi topit pentru turnare, aşa că era prelucrat cu ciocanul când era încins la roşu; din el se făceau amulete.

– Într-adevăr, nimeni n-a auzit vreodată de o bucată de mărimea asta găsită pe pământ. Vă imaginaţi ce unelte ar putea fi făcute din ea!

– N-aţi încercat s-o faceţi unelte, bătând-o cu ciocanul, nu-i aşa? întrebă Hillalum, îngrozit

– O, nu. Oamenilor le era frică s-o atingă. Toată lumea a coborît din turn, aşteptând pedeapsă de la Iahveh pentru că tulburaseră lucrările Facerii. Au aşteptat luni în şir, dar n-a venit nici un semn. În cele din urmă, s-au întors şi au scos steaua. Acum stă într-un templu din oraş, jos.

Se lăsă tăcerea. Apoi unul dintre mineri spuse:

– N-am auzit niciodată de asta în poveştile despre turn.

– A fost o încălcare a ordinii lucrurilor, ceva despre care nu se vorbeşte.

Pe măsură ce urcau în turn, cerul se deschise la culoare, până când într-o dimineaţă Hillalum se trezi şi merse pe marginea rampei şi ţipă din cauza şocului: ceea ce mai înainte păruse un cer palid acum părea să fie un tavan alb ce se întindea departe, deasupra capetelor lor. Acum erau suficient de aproape ca să zărească bolta cerului, să o vadă ca pe o carapace solidă cuprinzând tot cerul. Toţi minerii vorbiră pe tonuri şoptite, uitându-se în sus ca idioţii, în timp ce locuitorii turnului râdeau de ei.

Pe măsură ce continuară să urce, fură uimiţi cât de *aproape* erau de fapt. Albeaţa suprafeţei îi înşelase, făcând apropierea imperceptibilă, până când păru, brusc, a fi chiar deasupra capetelor lor. Acum, în loc să urce către cer, urcau spre o câmpie fără relief care se întindea la nesfârşit în toate direcţiile.

Toate simţurile lui Hillalum erau dezorientate de vederea ei. Câteodată, când privea bolta, se simţea ca şi când lumea se răsturnase cumva, iar dacă şi-ar fi pierdut echilibrul ar fi căzut în sus către ea. Când bolta păru în cele din urmă că i se reazemă pe cap, avea o *greutate* opresivă. Bolta era o placă la fel de grea ca întreaga lume, dar complet lipsită de sprijin, iar el se temea de ceea ce nu-l speriase niciodată în mină: că tavanul avea să se prăbuşească peste el.

De asemenea, erau momente când se părea că bolta este o faleză verticală a unei înălţimi de neimaginat ridicându-se dinaintea lui şi pământul înceţoşat din urma lui era alta, asemănătoare, iar turnul era un cablu bine întins între cele două. Sau, mai rău decât toate, timp de o clipă i se păru că nu era nici sus, nici jos, iar corpul său nu ştiu în ce direcţie era atras. Era ca teama de înălţime, dar mult mai rău. Adesea se trezea dintr-un somn neodihnitor, pomenindu-se asudat şi cu degetele crispate, încercând să se agaţe de podeaua din cărămidă.

Nanni şi mulţi dintre ceilalţi mineri aveau de asemenea ochii înceţoşaţi, deşi nici unul nu vorbea despre ce le tulbura somnul. Ascensiunea li se încetini, în loc să se iuţească, aşa cum se aşteptase maistrul lor Beli; vederea bolţii inspira mai curând nelinişte decât râvnă. Hamalii de rând deveniră nerăbdători cu ei. Hillalum se întrebă ce fel de oameni erau făuriţi de traiul în

asemenea condiţii; scăpau de nebunie? Se obişnuiau cu asta? Copiii născuţi sub un cer solid ar ţipa oare dacă ar vedea pământul sub picioare?

Poate că oamenii nu erau făcuţi să trăiască într-un asemenea loc. Dacă propriile lor firi îi împiedicau să se apropie prea mult de cer, atunci oamenii ar fi trebuit să rămână pe pământ.

Când ajunseră în vârful turnului, dezorientarea se risipi sau poate deveniseră imuni. Aici, stând pe platforma pătrată din vârf, minerii priviră cea mai uluitoare scenă zărită vreodată de oameni: sub ei, departe, se aşternea o tapiserie de pământ şi mare, acoperită de vălul ceţii, desfăşurându-se în toate direcţiile până la limita vederii. Chiar deasupra lor atârna însuşi acoperişul lumii, limita superioară absolută a cerului, garantându-le punctul de vedere drept cel mai înalt posibil. De aici se zărea atât de mult din Creaţie pe cât se putea cuprinde dintr-o dată cu mintea.

Preoţii înălţară o rugăciune către Iahveh; îi mulţumiră că le permisese să vadă atât de mult şi se rugară să fie iertaţi pentru dorinţa lor de a vedea mai mult.

Iar în vârf se zideau cărămizi. Se simţea mirosul bogat, aspru, de smoală, ridicându-se din cazanele încinse în care se topeau bucăţile de bitum. Era mirosul cel mai pământesc pe care-l simţiseră minerii de patru luni încoace, iar nările lor încercau cu disperare să prindă un iz înainte să fie împrăştiat de vânt. Aici în vârf, unde pasta care se scursese odinioară din crăpăturile pământului se întărea acum pentru a ţine cărămizile laolaltă, pământului îi creştea un mădular către cer.

Aici lucrau zidarii, oamenii mânjiţi cu bitum care amestecau liantul şi, îndemânatici, aşezau cărămizile grele cu precizie absolută. Mai mult decât oricine altcineva, aceşti oameni nu-şi puteau permite să se lase cuprinşi de ameţeală când vedeau bolta, căd turnul nu putea să se abată nici cu grosimea unui fir de păr de la verticală. Se apropiau de capătul lucrării lor, în cele din urmă, iar după patru luni de ascensiune minerii erau gata să înceapă propria lor muncă.

Egiptenii sosiră la scurt timp după aceea. Erau închişi la ten şi mărunţi la trup, Iar pe bărbii le creştea barba rară. Trăseseră care pline cu ciocane de dolerit, şi unelte din bronz, şi

pene de lemn. Maistrul lor se numea Senmut şi discută cu Beli, maistrul elamlţilor, cum aveau să-şi croiască drum prin boltă. Egiptenii construiră o forjă cu ceea ce aduseseră, aşa cum făcuseră şi elamiţii, pentru a turna din nou uneltele de bronz care aveau să se tocească în timpul săpăturilor.

Bolta însăşi rămânea puţin mai sus de vârful degetelor întinse de un om; era netedă şi rece la pipăit atunci când săreai s-o atingi. Părea să fie făcută din granit alb, cu granule fine, imaculat şi complet lipsit de relief. Şi aici era problema.

Demult de tot, Iahveh dezlănţuise Potopul, slobozind atât apele subterane, cât şi pe cele cereşti; apele Abisului ţâşniseră din izvoarele pământului, iar apele cerului se revărsaseră prin stăvilarele din boltă. Acum oamenii vedeau bolta de aproape, dar nu se distingea nici un stăvilar. Se uitară cu atenţie la suprafaţă în toate direcţiile, dar nici deschideri, nici ferestre, nici stăvilare nu întrerupeau câmpia de granit.

Se părea că turnul lor întâlnea bolta într-un punct dintre rezervoare, ceea ce era într-adevăr un noroc. Dacă ar fi fost vizibil un stăvilar, ar fi trebuit să-şi asume riscul de a-l sparge şi a goli rezervorul. Asta ar fi însemnat ploaie pentru Shinar, în anotimpul nepotrivit şi mai abundentă decât ploile de iarnă; ar fî provocat inundaţii de-a lungul Eufratului. Foarte probabil că ploaia ar fi încetat când rezervorul s-ar fi golit, dar exista totuşi posibilitatea ca Iahveh să-i pedepsească şi să continue ploaia până când cădea turnul şi Babilonul era dizolvat şi transformat în noroi.

Chiar dacă nu erau stăvilare vizibile, tot exista un risc. Poate că stăvilarele nu aveau încheieturi pe care să le poată vedea ochii muritorilor şi un rezervor se găsea chiar deasupra lor. Sau poate că rezervoarele erau uriaşe, aşa încât chiar dacă cele mai apropiate stăvilare erau la multe leghe depărtare, un rezervor tot se afla deasupra lor.

Au fost multe discuţii despre cum era cel mai bine să procedeze.

– Cu siguranţă că Iahveh nu va inunda şi doborî turnul, argumentă Qurdusa, unul dintre zidari. Dacă turnul ar fi fost un sacrilegiu, Iahveh l-ar fi distrus mai devreme. Totuşi, în toate secolele de când lucrăm, n-am văzut nidodată nici cel mal mic semn al nemulţumirii lui Iahveh. El va goli orice rezervor înainte să-l găurim.

– Dacă Iahveh ar fi privit această iniţiativă cu asemenea bunăvoinţă, deja ar fi fost o scară în boltă, pregătită pentru noi, ripostă Eluti, un elamit. Iahveh nici n-o să ne ajute, nici n-o să ne împiedice; dacă găurim un rezervor, vom înfrunta năvala apelor lui.

Hillalum nu-şi putu ţine îndoielile sub tăcere de data aceasta.

– Şi dacă apele sunt nesfârşite? întrebă. Iahveh ar putea să nu ne pedepsească, dar ne-ar putea lăsa să abatem singuri pedeapsa asupra noastră.

– Elamitule, zise Qurdusa, chiar ca nou-venit într-un turn ar trebui să ştii mai bine. Noi trudim din dragoste pentru Iahveh, aşa am făcut de-a lungul întregii noastre vieţi, şi aşa au făcut părinţii noştri timp de multe generaţii. Oamenii drept-credindoşi ca noi n-ar putea fi judecaţi aspru.

– Este adevărat că lucrăm cu cel mai pur dintre ţeluri, dar asta nu înseamnă că am lucrat cu înţelepciune.

Oare oamenii au ales cu adevărat calea potrivită când au hotărît să-şi trăiască vieţile departe de pământul din care au fost plăsmuiţi? Niciodată n-a zis Iahveh că alegerea era bună. Acum suntem gata să spargem şi să deschidem cerul, chiar când ştim că se află apă deasupra noastră. Dacă suntem prost îndrumaţi, cum putem fi siguri că Iahveh ne va apăra de propriile noastre greşeli?

– Hillalum ne sfătuieşte să fim prudenţi şi eu sunt de acord, spuse Beli. Trebuie să ne asigurăm că nu aducem un al doilea Potop asupra lumii, nici chiar ploi periculoase asupra Shinarului. M-am sfătuit cu Senmut al egiptenilor, iar el mi-a arătat dispozitivele pe care le-au folosit să pecetluiască mormintele regilor lor. Cred că metodele lor ne pot oferi siguranţă când vom începe săpatul.

Preoţii au sacrificat ţapul şi boul într-o ceremonie în care au fost pronunţate multe cuvinte sacre şi a fost arsă multă tămâie, iar minerii au început lucrul.

Chiar înainte ca minerii să ajungă la boltă, fusese evident că săpatul simplu, cu ciocane şi târnăcoape, ar fi fost nepractic: chiar dacă sfredeleau un tunel orizontal, nu puteau progresa cu mai mult de două degete pe zi prin granit, iar săparea tunelului *în sus* avea să fie mult, mult mai lentă. În schimb utilizară focul.

Cu lemnul pe care-l aduseseră aprinseseră un foc sub locul ales din boltă şi îl alimentară constant timp de o zi. Dinaintea căldurii flăcării, piatra crăpă şi se sparse. După ce lăsară focul să se stingă, minerii aruncară apă pe piatră pentru a lărgi crăpăturile. Apoi avură posibilitatea de a sparge stânca în bucăţi mari, care căzură greoaie pe turn. În acest fel puteau progresa cu aproape un cot în fiecare zi când ardea focul.

Tunelul nu se ridica drept în sus, ci în unghiul pe care-l face o scară, ca să poată construi de la turn o rampă cu trepte care să ajungă la el. Focul lăsă podeaua şi pereţii netezi; oamenii construiră o schelă cu trepte de lemn, ca să nu alunece iar jos. Foloseau o platformă de cărămizi arse pentru susţinerea focului de la capătul tunelului.

După ce tunelul se ridică zece coţi prin boltă, îi făcură un palier orizontal şi-l lărgiră ca să formeze o cameră. Apoi, după ce minerii evacuaseră toată piatra care fusese slăbită de foc, egiptenii începură lucrul. Ei nu utilizară focul în extragerea pietrei. Doar cu bilele de dolerit şi cu ciocanele, începură să construiască o uşă glisantă din piatră.

Întîi ciopliră aşchii pentru a tăia o lespede imensă de granit dintr-un perete. Hillalum şi ceilalţi mineri încercară să-i ajute, dar găsiră că era tare dificil: piatra nu trebuia măcinată, ci sfărâmată în aşchii, folosind lovituri de ciocan de o singură tărie, iar cele mai uşoare sau mai puternice nu foloseau la nimic.

După câteva săptămâni, lespedea era gata. Era mai înaltă decât un om şi chiar mai lată de atât. Ca s-o desprindă de podea, ciopliră fante împrejurul bazei stâncii şi bătură înăuntru pene din lemn uscat Apoi bătură pene mai subţiri în primele pene, ca să le despice, şi turnară apă în crăpături să se umfle lemnul. După câteva ore o crăpătură se căscă în piatră şi lespedea fu eliberată.

În capătul camerei, pe partea dreaptă, minerii construiră cu ajutorul focului un coridor îngust, ascendent, iar în podeaua din faţa camerei de intrare săpară un canal descendent prin podea, cale de un cot. Astfel se făcu o rampă netedă, continuă, care traversa podeaua imediat în faţa intrării şi se termina chiar în stânga ei. Pe această rampă, egiptenii aşezară lespedea de granit. Traseră şi împinseră lespedea sus, în coridorul lateral, unde se potrivea aproape exact, şi o rezemară la locul ei, cu o stivă de cărămizi plate, nearse, proptite de piciorul zidului din

stânga, ca un stâlp culcat pe rampă. Cu lespedea glisantă care să stăvilească apele, continuarea săpării tunelului nu mai prezenta pericol pentru mineri. Dacă intrau într-un rezervor şi apele cerului începeau să se reverse prin tunel, aveau să spargă cărămizile una câte una, iar stânca avea să alunece în jos, până când se aşeza în locaşul din podea, blocând complet ieşirea. Dacă apele năvăleau cu asemenea forţă încât îi târau pe oameni afară din galerii, cărămizile de lut aveau să se dizolve progresiv şi iarăşi stânca avea să alunece până jos. Apele ar fi fost zăgăzuite, iar minerii puteau începe după aceea un alt tunel, în altă direcţie, pentru a ocoli rezervorul.

Minerii folosiră iarăşi focul, pentru a continua galeria, începând la capătul îndepărtat al camerei. Pentru a ajuta circulaţia acrului în interiorul boltei, întinseră piei de vită pe schele înalte din lemn şi le aşezară oblic pe fiecare parte a intrării tunelului, în vârful turnului. Astfel, vântul, care bătea permanent pe sub bolta cerului, era ghidat în sus, în tunel; ţinea focul aprins şi împrospăta aerul după ce era stins focul, aşa că minerii puteau să sape fără să respire fum.

Egiptenii nu se opriră din lucru o dată ce lespedea glisantă fu aşezată. În timp ce minerii loveau cu tâmăcoapele la capătul tunelului, egiptenii trudiră să taie o scară în piatră, pentru a înlocui treptele din lemn. Făcură aceasta cu pene de lemn, iar lespezile pe care le desprinseră din podeaua înclinată lăsară trepte în locul lor.

Astfel lucrară minerii, extinzând tunelul din ce în ce. Galeria urca mereu, deşi îşi schimba direcţia cu regularitate, ca un fir într-o urzeală gigantică, aşa că sensul de ansamblu era drept în sus. Construiră alte camere cu uşi glisante, pentru ca doar segmentul superior al tunelului să fie inundat dacă spărgeau un rezervor. Tăiară canale în suprafaţa boltei, de care atârnară pasarele şi platforme; începând de la aceste platforme, la o distanţă destul de mare de turn, săpară galerii laterale, câre se uneau cu tunelul principal departe, în interior. Vântul era ghidat prin ele, ca să ofere ventilaţie, curăţând fumul din adâncurile tunelului.

Timp de ani în şir, lucrul continuă. Echipele de hamali nu mai cărau cărămizi, ci lemne pentru foc şi apă. Oameni veniră să locuiască în acele tunele din apropierea suprafeţei bolţii, iar

pe platforme suspendate cultivară legume care se îndoiau în jos. Minerii trăiră acolo, la graniţa cerului; unii se căsătoriră şi crescură copii. Puţini dintre ei au mai pus vreodată piciorul pe pământ.

Cu o pânză udă înfăşurată împrejurul feţei, Hillalum coborî de pe treptele de lemn pe piatră, după ce tocmai alimentase cu nişte vreascuri focul de la capătul tunelului. Focul avea să ardă timp de multe ore, iar el avea să aştepte în tunclele de mai jos, unde aerul nu era plin de fum.

Apoi se auzi o sfărâmare îndepărtată, sunetul unui munte de piatră care se despică, şi pe urmă un vuiet crescând. Iar apoi un torent de apă coborî năvalnic prin tunel.

Timp de o clipă, Hillalum fu împietrit de groază. Apa, şocant de rcce, îi izbea picioarele, doborîndu-l. Se ridică, încercând să-şi recapete suflarea, împingându-se în curent, agăţându-se de trepte.

Găuriseră un rezervor.

Trebuia să coboare dedesubtul uşii glisante superioare înainte ca aceasta să se închidă. Picioarele sale voiau să gonească în josul treptelor, dar ştia că n-ar fi putut rămâne pe picioare dacă încerca, iar dacă era târît de curentul furios probabil ar fi fost izbit de pereţi şi ucis. Mergând pe cât de repede îndrăznea, coborî treptele una câte una.

Alunecă de câteva ori, fiind purtat peste câte o duzină de trepte de fiecare dată; treptele de piatră îl scrijeliră pe spate, dar nu simţi nici o durere. Tot timpul era sigur că tunelul avea să se surpe şi să-l zdrobească, sau că întreaga boltă avea să se despice, iar cerul avea să i se caşte sub picioare, şi el avea să cadă pe pământ, înconjurat de ploaia cerească. Pedeapsa lui Iahveh venise, un al doilea Potop.

Cât mai avea până ajungea la lespedea glisantă? Tunelul părea să se întindă şi să se tot întindă, iar apele năvăleau chiar mai repede acum. Practic alerga în josul treptelor.

Deodată se poticni şi căzu în apa de mică adâncime. Trecuse de capătul scărilor şi căzuse în camera lespezii glisante, iar apa îi ajungea deasupra genunchilor.

Se ridică şi-i văzu pe Damqlya şi Ahuni, doi ortaci, care tocmai îl remarcau. Stăteau în faţa lespezii care deja bloca ieşirea.

– Nu! strigă.

– Au închis-o! ţipă Damqlya. N-au aşteptat!

– Mai vin şi alţii? strigă Ahuni, fără speranţă. S-ar putea să fim în stare să mişcăm lespedea.

– Nu mai e nimeni, răspunse Hillalum. N-o pot împinge din partea cealaltă?

– Nu ne pot auzi.

Ahuni izbi granitul cu un ciocan, fără să scoată vreun sunet în vuietul apei care năvălea.

Hillalum privi împrejurul cămăruţei, observând de-abia acum că un egiptean plutea cu faţa în jos în apă.

– A murit căzând pe scări, ţipă Damqlya.

– Nu putem face nimic?

Ahuni privi în sus.

– Iahveh, cruţă-ne.

Statură toţi trei în apa care urca, rugându-se cu disperare, dar Hillalum ştiu că era zadarnic: Iahveh nu le ceruse oamenilor să construiască turnul sau să sfredelească bolta; hotărîrea de a-l construi aparţinea doar oamenilor, iar ei aveau să moara în această strădanie întocmai cum piereau în oricare din lucrările lor lumeşti. Dreapta lor credinţă nu putea să-i salveze de consecinţele faptelor lor.

Apa le ajunse la piepturi.

– Să urcăm! strigă Hillalum.

Urcară de-a lungul tunelului cu mare greutate, împotrivindu-se puhoiului, în timp ce apa se ridica în urma lor. Puţinele torţe care luminau tunelul se stinseseră, aşa că urcară pe întuneric, murmurând rugăciuni pe care nu le auzeau. Treptele din lemn de la capătul tunelului se deplasaseră de la locul lor şi erau îngrămădite mai departe, în josul galeriei. Urcară pe lângă ele, până când ajunseră la panta netedă de piatră, iar acolo aşteptară ca apa să-i ducă mai sus.

Aşteptară fără cuvinte, căci rugăciunile lor secătuiscră. Hillalum îşi imagină că stătea în gâtlejul negru al lui Iahveh, pe când atotputernicul bea cu nesaţ din apele cerului, gata să-i înghită pe păcătoşi.

Apa urcă şi-i ridică, până când Hillalum putu să întindă mâinile şi să atingă tavanul. Fisura uriaşă din care se revărsau apele era chiar lângă el. Mai rămăsese doar o mică pungă de aer. Hillalum strigă:

– Când se va umple camera asta, vom putea înota către cer.

Nu-şi putu da seama dacă îl auziseră. Trase aer în piept pentru ultima oară în timp ce apa ajungea la tavan şi înotă în sus prin fisură. Avea să moară mai aproape de cer decât oricare alt om dinaintea lui.

Fisura se întindea cale de mulţi coţi. Imediat cum Hillalum trecu dincolo, stratul de stâncă îi alunecă dintre degete, iar membrele sale care se zbăteau nu mai atinseră nimic. Timp de o clipă simţi un curent care-l ducea, dar apoi nu mai fu sigur. Înconjurat doar de întuneric, simţi încă o dată acel vertij oribil pe care îl încercase când se apropiase prima oară de boltă: nu putea să distingă nici o direcţie, nici chiar sus sau jos. Lovi apa cu mâinile şi cu picioarele, dar nu ştiu dacă se deplasa.

Neajutorat, poate că plutea într-o apă stătătoare, poate că era dus de un curent furios; tot ceea ce simţea era un frig paralizant. Nu văzu nici o lumină în tot accst timp. Oare acest rezervor nu avea nici o suprafaţă către care să se poată ridica?

Apoi fu iar izbit de stâncă. Mâinile sale pipăiră o fisură în suprafaţă. Se întorsese acolo unde începuse? Era forţat să intre în fisură şi nu avea nici o putere să reziste. Se pomeni târît în tunel şi izbit de pereţi. Era incredibil de adânc, precum cel mai lung puţ de mină: simţi că plămânii aveau să-i pleznească, dar tot nu se vedea vreun capăt al culoarului. În cele din urmă nu-şi mai putu ţine respiraţia, şi aerul îi scăpă printre buze. Se îneca, iar întunericul din jurul lui îi intră în plămâni.

Dar deodată zidurile se depărtară de el. Era dus de un curent năvalnic de apă; şi simţi aer deasupra apei ! Iar apoi nu mai simţi nimic.

Hillalum se trezi cu faţa lipită de piatra udă. Nu vedea nimic, dar simţea apă lângă mâini. Se întoarse pe spate şi gemu; fiecare mădular îl durea, era gol, şi mare parte din piele îi era julită sau încreţită de umezeală, dar respira aer.

Trecu un timp, iar în cele din urmă se putu ridica în picioare. Apa curgea iute pe lângă gleznele lui. Păşind într-o parte, simţi că apa se adâncea. În cealaltă era stâncă uscată - şisturi argiloase, după cum era la pipăit.

Era întuneric beznă, ca într-o mină fără torţe. Îşi căută drumul pipăind cu degetele julite de-a lungul podelei, până când

aceasta se ridică şi deveni un zid. Încet, ca o creatură oarbă, se târî înainte şi înapoi. Găsi izvorul apei, o deschidere mare în podea. Îşi aminti! Fusese azvârlit din rezervor prin această gaură. Continuă să se târască, simţind că se scurg ore în şir; dacă se afla într-o cavernă, era imensă.

Găsi un loc unde podeaua se ridica în pantă. Să fi fost un pasaj care ducea în sus? Poate că totuşi îl putea conduce spre cer.

Hillalum se târî, neavând nici o idee cât timp trecuse, fără să-i pese că n-avea să-şi mai poată găsi drumul de întoarcere, căci nu se putea întoarce acolo de unde venise. Urma tunele ascendente când le găsea, galerii descendente când trebuia. Deşi mai devreme înghiţise mai multă apă decât crezuse că e posibil, începu să-i fie sete şi foame.

Iar în cele din urmă văzu lumină, şi se repezi afară.

Lumina îl făcu să ţină ochii strâns închişi, iar el căzu în genunchi, cu pumnii încleştaţi dinaintea feţei. Să fi fost strălucirea lui Iahveh? Oare ochii săi ar putea suporta să o vadă? După câteva minute putu să-i deschidă şi văzu un deşert. Ieşise dintr-o peşteră, la poalele unor munţi, iar pietrele şi nisipul se întindeau până la orizont.

Era cerul întocmai ca pământul? Oare Iahveh sălăşluia într-un asemenea loc? Sau era acesta doar un alt tărâm din Creaţia lui Iahveh, un alt pământ aşezat peste al său, iar Iahveh sălăşluia încă şi mai sus?

Lângă piscurile din spatele său se afla un soare. Răsărea sau apunea? Oare aici erau zile şi nopţi?

Hillalum scrută peisajul nisipos. Un şir se mişca de-a lungul orizontului. Să fi fost o caravană?

Alergă spre ea, strigând cu gâtul uscat până când nevoia de aer îl opri. O siluetă de la coada caravanei îl zări şi opri întregul şir. Hillalum continuă să alerge.

Cel care îl văzuse părea să fie om, nu spirit, şi era îmbrăcat ca un călător prin deşert. Avea un burduf pregătit. Hillalum bău cât putu de mult, gâfâind. În cele din urmă i-l înapoie omului şi întrebă pe nerăsuflate:

– Unde e locul ăsta?

– Ai fost atacat de bandiţi? Ne îndreptăm spre Erech.

Hillalum făcu ochii mari.

– Vrei să mă păcăleşti! strigă el.

Omul se dădu îndărăt şi-l privi ca şi când ar fi înnebunit din cauza soarelui. Hillalum văzu un alt om din caravană apropiindu-se de ei ca să-l cerceteze.

– Erech este în Shinar!

– Da, este. Tu nu călătoreai spre Shinar?

Celălalt om stătea cu toiagul pregătit.

– Am venit din... Eram în...

Hillalum se opri.

– Cunoaşteţi Babilonul?

– O, asta îţi e destinaţia? Este la nord de Erech. De la unul la celălalt este o călătorie uşoară.

– Turnul Aţi auzit de el?

– Cu siguranţă, stâlpul către cer. Se spune că oamenii din vârf sapă un tunel prin bolta cerului.

Hillalum căzu pe nisip.

– Ţi-e rău?

Cele două călăuze ale caravanei mormăiră între ele, apoi se îndepărtară să se sfătuiască cu ceilalţi. Hillalum nu se uită la ei.

Era în Shinar. Se întorsese pe pământ. Urcase deasupra rezervoarelor cerului şi ajunsese înapoi pe pământ. Oare Iahveh îl adusese în acest loc pentru a-l împiedica să ajungă mai departe, mai sus? Dar Hillalum încă nu văzuse nici un semn, nici un indiciu că Iahveh îl băgase în seamă. Nu simţise nici un miracol pe care să-l fi făcut Iahveh ca să-l aşeze aici. Pe cât putea să-şi dea seama, pur şi simplu înotase în sus de la boltă şi intrase în caverna de dedesubt.

Cumva, bolta cerului se afla sub pământ. Era ca şi când se sprijineau una pe cealaltă, deşi erau despărţite de multe leghe. Cum putea exista aşa ceva? Cum puteau să se atingă asemenea locuri îndepărtate? Pe Hillalum îl duru capul când încercă să se gândească la asta.

Şi apoi îşi dădu seama: *un cilindru pentru peceţi*. Atunci când era rostogolit pe o tăbliţă de lut moale, ilindrul sculptat lăsa o amprentă care forma o imagine. Două siluete ar putea să apară la capetele opuse ale tăbliţei, deşi stăteau alături pe suprafaţa cilindrului. Întreaga lume era ca un asemenea cilindru. Oamenii îşi imaginau cerul şi pământul ca fiind la capetele tăbliţei, cu văzduhul şi stelele între ele; totuşi lumea era înfăşurată într-un fel fantastic aşa încât cerul şi pământul se

atingeau.

Acum era limpede de ce Iahveh nu doborise turnul, nu-i pedepsise pe oameni pentru că-şi doriseră să ajungă dincolo de limitele care le fuseseră impuse: căci cea mai lungă călătorie avea să-i aducă pur şi simplu la locul de unde veniseră. Secole de trudă n-aveau să le dezvăluie mai mult decât cunoşteau deja din Creaţie. Totuşi, prin strădania lor, oamenii aveau să zărească inimaginabilul meşteşug al lucrării lui Iahveh, văzând cât de ingenios fusese construită lumea. Prin această construcţie, lucrarea lui Iahveh dezvăluită, şi lucrarea lui Iahveh era ascunsă.

Astfel aveau oamenii să-şi cunoască locul.

Hillalum se ridică în picioare, clătinându-se de uluire, şi-i căută pe conducătorii caravanei. Avea să se întoarcă în Babilon. Poate că avea să-l vadă iar pe Lugatum. Avea să le trimită vorbă celor din vârful turnului. Avea să le spună despre forma lumii.

Traducere de Florin Pâtea

NOTA

Ted Chiang născut în 1967, trăieşte în Bellevue, lîngă Seattle, Washington. Are o diplomă în calculatoare, însă este considerat un talent extraordinar în materie de science fiction. Scrie foarte puţin, dar aproape toate povestirile sale sunt premiate. De la debutul sau din 1990 si pîna în 2009 a publicat 11 texte în forma scurta si înca nici un roman. Cu toate acestea a reusit sa aiba cea mai mare densitate de premii si nominalizari, raportat la numarul de cuvinte publicate. A început cu “Tower of Babylon” (1990) care a fost premiată cu Nebula pentru short stories, apoi a mai câştigat un Nebula în 1999 cu povestirea “The Story of your life”, în 2002 (Nebula + Hugo) cu povestirea (novelette) “Hell Is the Absence of God” (Iadul e acolo unde nu exista Dumnezeu), „The Merchant and the Alchemist's Gate” (Hugo for best Novelette - 2008 & Nebula for best Novelette - 2007) si premiul Locus & Hugo for Best Short Story 2009 pentru povestirea „Exhalation”. Povestirea sa “Seventy Two Letters” a primit Sidwwise Award for Alternate History.